

revenue code Ukraine of pp. of 78.1.16. p.78.1 item 78 such maintenance: «Absence of grounds for the leadthrough of documentary provided for by the plan not verification deprives the supervisory organ of right on the leadthrough of such verification, and in the case of its leadthrough, a decision accepted a supervisory organ is illegal». A point 79.3 st. 79 the Internal revenue code Ukraine to complement suggestion of such maintenance: «A right on the leadthrough of documentary not departure verification without the presence of taxpayer arises up at a supervisory organ only in the case of utterance on it of consent of taxpayer or if it be impossible to set him actual location».

Keywords: *tax commission, tax notification, tax commission legal grounds.*

Надійшла до редакції 15.11.2013

Гречишникова В.В.

кандидат юридичних наук

(Нікопольський факультет Національного університету «Одеська юридична академія»)

УДК 347.73

РОЛЬ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ У ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Визначено основи та значення позитивних і негативних змін Податкового кодексу у правовому забезпеченні ринкової економіки в Україні. Окреслено роль податкового законодавства в системі правового забезпечення економіки.

Ключові слова: *ринкова економіка, податкове законодавство, правове забезпечення.*

Постановка проблеми. Демократичні перетворення, що відбуваються в нашій державі, процеси інтеграції до європейського економічного простору, а також негативні економічні наслідки фінансової кризи зумовлюють проведення низки реформ в економічній, політичній та правовій сферах.

Прагнення України отримати членство в ЄС має значний вплив на реформування української правової системи. Відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС і Україною [1] та Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [2], Україна має поступово наближувати національне законодавство до права ЄС з метою подальшої політичної, правової та економічної інтеграції з ЄС.

Однією зі складових цього процесу є ефективне функціонування української податкової системи відповідно до визнаних європейських стандартів.

На нашу думку, аналіз Податкового кодексу буде важливим кроком у визначенні ролі податкового законодавства в системі правового забезпечення економіки в Україні.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. На жаль, у сучасній українській правовій науці кількість праць на цю тему є обмеженою. Деякі питання податкового законодавства дослі-

джувалися у праці багатьох науковців, таких як Л.К. Воронова, О.Р. Зельдіна, О.В. Майстренко, Н.Я. Якимчук, Ф.О. Ярошенко [3-7] та ін. Але особливості податкового законодавства: як позитивні, так і негативні, висвітлюються фрагментарно, в рамках ширшої правової проблематики. Відтак, наше дослідження частково заповнює наявну прогалину.

Мета цієї статті – визначити основи Податкового кодексу України та значення його позитивних і негативних змін у правовому забезпеченні ринкової економіки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що європеїзація української правової системи розпочалася після здобуття Україною незалежності в 1991 р. З цього часу пріоритетною метою зовнішньої політики України стала інтеграція в міжнародні політичні та економічні структури і набуття членства в Раді Європи та Європейському Союзі. Як тільки членство в Раді Європи стало реальністю, Україною були зроблені перші кроки з метою забезпечення відповідності національного законодавства визнаним європейським стандартам у сфері економічного розвитку. Бурхливий розвиток фінансового законодавства породжував багато проблем, пов'язаних із удосконаленням нормативно-правових актів та їх систематизацією. Внаслідок цього процесу українське податкове законодавство зазнало суттєвих змін, і в кінцевому результаті був підготовлений та прийнятий новий Податковий кодекс.

Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів. Зокрема, він визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства. З 1 січня 2012 р. набрали чинності всі розділи Податкового кодексу України. У результаті його ухвалення було скасовано велику кількість законів, які протягом 20 років незалежності України регулювали оподаткування й у своїй більшості були об'єктом критики. Сьогодні Податковий кодекс України є пріоритетним щодо інших законів у сфері регулювання податків і зборів. Але поряд із зазначеним Кодексом питання обов'язкових платежів, зокрема зборів, що мають характер фіскальних, нині регулюється широким колом законодавчих актів.

Одним із аргументів ухвалення Податкового кодексу України стала необхідність забезпечення стабільності податкового законодавства. Але, на жаль, це завдання не було виконано повною мірою. Цей кодифікований законодавчий акт настільки складний, що буквально від дня прийняття до нього вносяться доповнення і виправлення. І до цього часу, на жаль, Податковий кодекс змінюється та доповнюється.

Податковий кодекс України складається з 20 розділів:

Розділ I. Загальні положення.

Розділ II. Адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів). До розділу входять такі глави: загальні положення; податкова звітність; податкові консультації; визначення суми податкових та/або грошових зо-

бов'язань платника податків, порядок їх сплати та оскарження рішень контролюючих органів; податковий контроль; облік платників податків; інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної податкової служби; перевірки; погашення податкового боргу платників податків; застосування міжнародних договорів та погашення податкового боргу за запитами компетентних органів іноземних держав; відповідальність; пеня.

Розділ III. Податок на прибуток підприємств.

Розділ IV. Податок на доходи фізичних осіб.

Розділ V. Податок на додану вартість.

Розділ VI. Акцизний податок.

Розділ VII. Збір за першу реєстрацію транспортного засобу.

Розділ VIII. Екологічний податок.

Розділ IX. Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктоводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.

Розділ X. Рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні.

Розділ XI. Плата за користування надрами.

Розділ XII. Місцеві податки і збори.

Розділ XIII. Плата за землю.

Розділ XIV. Спеціальні податкові режими.

До розділу входять такі глави: спрощена система оподаткування, обліку та звітності; фіксований сільськогосподарський податок; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну і теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності.

Розділ XV. Збір за користування радіочастотним ресурсом України.

Розділ XVI. Збір за спеціальне використання води.

Розділ XVII. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів.

Розділ XVIII. Особливості оподаткування платників податків в умовах дії угоди про розподіл продукції.

Розділ XVIII-1. Посадові особи органів державної податкової служби та їх правовий і соціальний захист.

Розділ XVIII-2. Податкова міліція.

Розділ XIX. Прикінцеві положення.

Розділ XX. Перехідні положення [8].

Як вже зазначалося, багато разів після затвердження до Податкового кодексу вносилися зміни і уточнення. В 2013 р. податкове законодавство також вдосконалюється. З 1 січня 2013 р. набрали чинності понад 50 норм Податкового кодексу, більшість яких – щодо очікуваного зниження податкового навантаження. Отже, на 1 січня 2013 р. зміни Кодексу стосувалися таких питань:

1) податок на прибуток підприємств, зокрема:

– з 01.01.2013 відбулося зниження загальної ставки податку на прибуток підприємств – в 2013 р. вона становить 19% (п. 10 підрозділу 4 розді-

лу ХХ Податкового кодексу);

– в 2013 р. з'явився авансовий порядок сплати податку на прибуток підприємств;

– введено новий порядок подання податкової звітності;

– введено нові пільги в оподаткуванні прибутку підприємств, що є суб'єктами індустрії програмної продукції та суб'єктами господарювання, які реалізують проекти в пріоритетних галузях економіки;

2) податок на додану вартість, зокрема:

– встановлено пільги щодо оподаткування ПДВ суб'єктів індустрії програмної продукції;

– встановлено пільги щодо оподаткування інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки;

– встановлено пільги щодо ПДВ при реалізації проектів (програм) за рахунок міжнародної технічної допомоги;

– з 01.01.2013 припинила діяти норма п. 2 підрозділу 2 розділу ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу, згідно з якою звільнялися від оподаткування ПДВ операції з постачання, у тому числі операції із ввезення на митну територію України спеціалізованих транспортних засобів, таких, наприклад, як автомобілі швидкої медичної допомоги. Отже, з початку 2013 р. зазначені операції оподатковуються ПДВ на загальних підставах;

3) податок на доходи фізичних осіб: у 2013 р. відбулося чимало змін щодо оподаткування певних видів доходів фізичних осіб, таких як:

– оподаткування доходів при відчуженні транспортних засобів;

– оподаткування доходів, отриманих за зданий брукт;

– оподаткування доходів, отриманих від продажу власної сільгосп-продукції;

4) арбітражні керуючі – як самозайняті особи;

5) податок на нерухоме майно;

6) звітування страховиками за підсумками 2012 р. за новою формою Податкової декларації;

7) інновації в застосуванні реєстраторів розрахункових операцій (створення контрольної стрічки в електронній формі);

8) плата за користування надрами для видобування корисних копалин;

9) перспективи для платників єдиного податку (спрощена система оподаткування, обліку та звітності);

10) екологічний податок;

11) уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи та майно;

12) фінансова звітність за міжнародними стандартами;

13) зберігання бухгалтерських документів [8-14].

Отже, за результатами дослідження можна дійти таких **висновків**. Незважаючи на загалом прогресивну роль Податкового кодексу України, його об'єктивний аналіз дозволяє говорити про як позитивні, так і негативні аспекти цього документа. Серед позитивних доцільно відзначити такі:

– неможливість притягнення до відповідальності платників податків, які діяли відповідно до податкової консультації;

– за спрощеною системою оподаткування суб'єктів малого підприємництва не проводиться фактична перевірка фізичної особи-підприємця, яка не зареєстрована платником ПДВ, і юридичної особи, яка застосовує спрощену систему оподаткування з включенням ПДВ в єдиний податок;

– посадові особи податкової служби мають право приступити до фактичної перевірки за наявності підстав, встановлених ПКУ і пред'явленні документів, перелік і вимоги до яких чітко визначені кодексом;

– коли норми податкових нормативно-правових актів суперечать одна одній та припускають неоднозначне і суперечне трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення як на користь платника податків, так і контролюючого органу, рішення ухвалюється на користь платника податків;

– можливість припинення податкової перевірки для проведення експертизи як за ініціативою суб'єкта господарювання, так і за ініціативою податкової служби [4, с. 267-268] тощо.

Як на негативні аспекти слід вказати на:

– відсутність забезпечення стабільності податкового законодавства;

– проблеми у реєстрації на законних підставах платником ПДВ новоствореного підприємства;

– відсутність чіткого механізму відповідальності посадових осіб податкових служб за необґрунтовану відмову приймати податкову звітність [4, с. 268-271];

– невизначеність правової природи не включених ПКУ до числа податкових ряду обов'язкових платежів, існування численних правових колізій щодо застосування терміна «обов'язковий платіж», необхідність визначення критеріїв розмежування між податковими та неподатковими фіскальними платежами [6, с. 125] та ін.

Незважаючи на недоліки, які на даний час існують в ПКУ, можна з впевненістю стверджувати, що цей кодифікований акт займає провідне місце не тільки в податковому законодавстві, але також є важливим в системі фінансового законодавства України загалом, і прагнення до його стабільності є запорукою успішного розвитку економіки нашої країни.

Важливо зазначити, що фінансове законодавство, і податкове зокрема, не зможе сприяти інтенсивному розвитку економіки, якщо не буде зважати на відповідні наукові засади. Але ці засади повинні спиратися на обґрунтовані й прогнозовані шляхи правового будівництва в країні.

У процесі розвитку Українського суспільства спостерігається зростання і значення ринкових факторів, але слід вказати на наявність конфлікту між ринковими і управлінськими відносинами. Існує певний негативний відтінок співвідношення таких відносин. Управлінські відносини мають «обслуговувати» ринкові, а не навпаки, і в цьому їх зміст. Отже, питання пріоритету ринкових відносин є беззаперечним.

Відомо, що соціальна політика залежить від стану економіки. Якщо підприємці, які, власне, рухають економіку, не матимуть належних прибутків, якщо буде «зрівнялівка», економіка країни опиниться у край важкому стані.

Ринкова економіка передбачає активний обмін матеріальних благ та

їхнє присвоєння. Ті суспільства, в яких існує децентралізована власність і де гроші на ринку обмінюються на товар, не можуть бути організовані повною мірою відповідно до принципів і раціональності ринкових відносин без врахування ролі держави в управлінні економікою. Одним із провідних засобів впливу держави на розвиток ринкової економіки в Україні є податкова політика. Тому, незважаючи на існуючі недоліки, наразі важко переоцінити значення Податкового кодексу України в правовому забезпеченні ринкової економіки в нашій державі.

Бібліографічні посилання

1. Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами : Закон України від 10 листопада 1994 р. № 237/94.
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 15 квітня 2004 р. № 1629-IV.
3. *Воронова Л. К.* Конституція України і фінансове законодавство / Л. К. Воронова // *Право України*. – 2012. – № 1-2. – С. 111-124.
4. *Зельдіна О. Р.* Податковий кодекс України як етап кодифікації господарського законодавства / О. Р. Зельдіна // *Право України*. – 2012. – № 7. – С. 266-273.
5. *Майстренко О.В.* Податковий кодекс України: прогнози та реальність / О. В. Майстренко // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. – 2011. – № 5. – С. 46-51.
6. *Якимчук Н. Я.* Правовий режим обов'язкових платежів в Україні: конституційно-правові засади та проблеми реформування / Н. Я. Якимчук // *Право України*. – 2013. – № 1-2. – С. 122-132.
7. *Ярошенко Ф. О.* Реформування податкової системи України в контексті прийняття Податкового кодексу (коментарі та пропозиції Міністерства фінансів України) / Ф. О. Ярошенко // *Фінанси України*. – 2010. – № 7. – С. 3-21.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // *Вісник податкової служби України*. – 2013. – № 2-3.
9. Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів індустрії програмної продукції : Закон України від 05.07.2012 № 5091-VI.
10. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України від 06.09.2012 № 5205-VI.
11. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врегулювання окремих питань оподаткування : Закон України від 02.10.2012 № 5412-VI.
12. Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки : Закон України від 06.09.2012 № 5211-VI.
13. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення оподаткування при відчуженні транспортних засобів : Закон України від 02.10.2012 № 5413-VI.
14. *Вісник податкової служби України*. – 2012. – № 48. – С. 14-49.

Гречишнікова В.В. Роль Налогового кодекса Украины в правовом обеспечении рыночной экономики. Определены основы и значение положительных и негативных изменений Налогового кодекса в правовом обеспечении рыночной экономики в Украине. Очерчена роль налогового законодательства в системе правового обеспечения экономики.

Ключевые слова: рыночная экономика, налоговое законодательство, правовое обеспечение.

Grechishnikova V.V. The role of the Tax Code of Ukraine in legal support of market economy in Ukraine. Democratic changes that take place in our country, the integration into the European Economic Area, as well as the negative economic aftereffects of the financial crisis lead to a series of reforms in the economic, political and legal spheres.

EU membership intentions of Ukraine have a significant impact on the reform of the

Ukrainian legal system. According to the Partnership and Cooperation Agreement between the EU and Ukraine and the Law of Ukraine "On the State Program for Adaptation of Ukrainian Law to European Union law" Ukraine has gradually approximate national legislation to EU law for further political, legal and economic integration the EU.

One of the components of this process is the effective functioning of the Ukrainian tax system in accordance with recognized European standards.

In author's opinion, the analysis of the Tax Code of Ukraine will be an important step in defining the role of the tax laws in legal ensuring of economic reforms in Ukraine.

The purpose of this article is to define the foundations of the Tax Code of Ukraine and to determine the effect of its positive and negative changes in legal guaranteeing of economic development of Ukraine.

One of the arguments adoption of the Tax Code of Ukraine is the necessity to ensure the stability of the tax law. But, unfortunately, this task has not been completed in full. This codified legislation so complex that literally since the day of its adoption constant amendments are made to it. And till now, unfortunately, the Tax Code of Ukraine is keep changing and updating.

But despite the defects that currently exist in the TCU, we can say with confidence that this codified act occupies a leading position not only in the tax laws, and is important in the financial legislation of Ukraine in general, and commitment to its stability is the key to successful development of the economy of our country.

The market economy involves the active exchange of material goods and their assignment. Those societies in which there is a decentralized ownership and where money is exchanged on the market for the goods, cannot be organized in full accordance with the principles and market economy rationality without taking in account the state's role in managing the economy. One of the main means of state influence on the development of market economy in Ukraine is tax policy. Therefore, despite the existing defects, at present it is difficult to overestimate the importance of the Tax Code of Ukraine in legal guaranteeing of a market economy in our country.

Keywords: *market economy, tax legislation, legal support.*

Надійшла до редакції 19.12.2013

Копєлєв І. Ю.

кандидат економічних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 334.7

ПОНЯТТЯ ТА РОЛЬ КЛАСТЕРІВ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Досліджено сутність та роль кластерів у соціально-економічному розвитку України. Проведено аналіз основних засад та джерел формування кластерів та їх впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Ключові слова: *кластер, промислова група, регіональна політика держави, національні пріоритети, регіональні детермінанти, територіально-виробничий комплекс, промисловий вузол, енерговиробничий цикл, оптимальна пропорціональність.*

Постановка проблеми. Радикальна трансформація економіки України на шляху комплексного розвитку її продуктивних сил, гармонізації міжрегіональних відносин, оптимізації галузевої та територіальної структури, раціонального використання наявних ресурсів актуалізує впровадження новітніх